

РЕГИОНАЛНА СОРАБОТКА ЗА БЕЗБЕДНОСТ И ИНСТИТУЦИИ

Кратка содржина

Регионализмот и регионалната соработка сè повеќе е предмет на интересна меѓународната политика. Студената војна и деколонизацијата резултира со воспоставување на регионални организации ширум светот, а крајот на студената војна и напредокот на глобализацијата доведоа до таканаречениот нов регионализам, со воспоставување на бројни регионални соработки, обновување и засилување на активностите на постојните, но и создавање на повеќе суб-регионални организации. Значаен дел на оваа поширока појава е безбедносната соработка на државите од регионот. Некои институции, како НАТО, ОБСЕ и Регионалниот форум на АСЕАН, се првенствено безбедносни организации. Многу регионални и субрегионални организации го премостуваат јазот меѓу традиционалните дефиниции за безбедност и нејзините пошироки концепти кои вклучуваат демократија, човекови права и економски и еколошки прашања. И покрај тоа што многу од нив немаат отворено јасна и директна безбедносна улога, сепак се организирани и функционираат така што се подразбира дека промовираат стабилност, одбегнување на конфликти и колективна одржливост на нивните заедници, користејќ и го пред сè охрабрувањето на државите за интеграција како важен фактор за безбедност во регионот. Некои регионални организации, одиграле важна улога во надминувањето на длабоко вкоренети конфликти меѓу нивните членки, придонесуваат за мирољубиви меѓународни односи, превенција и решавање на конфликти помеѓу и внатре во државите и за консолидирање на демократијата и заштитата на човековите права. Свкупната ефикасност во нивното функционирање е резултат на воспоставување на нови концепциски модели на регионална безбедносна соработка, развивање форми за покривање со најширок распон на современиот безбедносен спектар и комбинирање на безбедносни со небезбедносни мерки за стратегиски и оперативни цели.

Клучни зборови: РЕГИОН, РЕГИОНАЛНИ ИНСТИТУЦИИ, РЕГИОНАЛИЗАМ, БЕЗБЕДНОСТ, ЕВРО-АТЛАНСКА СОРАБОТКА

ВОВЕД

Безбедноста е состојба кон која тежнеат сите живи суштества. Со создавање на систем од функции и активности, тие се обидуваат да го постигнат посакуваниот степен на безбедност, да се прилагодат и да стекнат

нови безбедносни можности и искуства во согласност со заканите со кои треба да се соочат. Токму безбедноста е една од основните причини за здружување на државите во групи, кои се најчесто регионални или субрегионални. Промената во безбедносното однесување во времето на Студената војна, била најдобро примена од страна на силните демократски држави кои поставиле активни принципи и методи за градење на посакуваната безбедносна околина. Деколонизирачкиот процес и постепената пацификација на пост-колонијалните конфликти, дозволија зголемување на многу нови регионални и субрегионални организации кои директно или индиректно учествуваат во безбедноста. Некои региони ја имаат најдено кооперативната формула за безбедност, додека во други пак, останале многу безбедносни опасности. Со промените кои настанаа во меѓународниот систем со завршувањето на Студената војна, настапува ново сфаќање за мирот и безбедноста. Сепак безбедноста, независно од тоа на кој сегмент се однесува - индивидуална, национална или меѓународна, сè уште е еден од ургентните проблеми на меѓународната заедница.

Регион, безбедност и регионална безбедносна соработка

Регионот е широко користен, но нејасен и спорен термин. Најчесто асоцира на некој континент, подконтинент или област околу некое море (на пример Балтичко или Касписко Море). Поимите често се користат взаемно заменливо и разликата меѓу нив понекогаш е нејасна. Сепак, самата географија не дефинира региони во меѓународната политика. „Регионите се политички замислени градби токму како што се и нациите. Тие се обликуваат, од една страна од концептот на локалните држави за идентитет и врски, и од друга страна од начинот како надворешните субјекти реагираат на нив. Признавањето на своеволно формирање на регионални и субрегионални системи, меѓудржавни групирања и организации, исто така е поттикнато од историски и културни фактори и ред субјективни согледувања и приоритети“ (B. Russett, 1967). Регионите може да се резултат на свесна политичка програма, да се формирани од страна на владите и на нив да се смета дека ќе постојат и во иднина. Тие може директно или индиректно да ја обликуваат безбедносната политика. (J. Allison, 2005:199).

Дефиницијата и аспектите на безбедноста се определени од взаемното дејство на повеќе мотиви карактеристични за одреден круг на земји. Ако

се разгледуваат различни региони и заедници, може да се воочат „три процеси на промени кои се во основата на денешните концепции на опасност и безбедност: разновидност на агендата за безбедност, разновидност на учесниците и предност на решенијата кои вклучуваат акција наместо воздржување“. (P. D. Wezeman, 2003). Разновидноста на агендата за безбедност е функционално ширење на концептите за опасност и безбедност, формите на насилство ја шират безбедносната политика чија суштина не се само војните меѓу државите, туку и внатрешните државни конфликти, тероризмот како и внатрешните законски слабости и криминалот, а за некои аналитичари и насилството помеѓу личности. Покрај тоа, безбедносната политика вклучува и повеќе феномени кои не го вклучуваат човечкиот фактор како директен предизвикувач, но неговата безбедност е загрознена. Такви феномени се: сиромаштијата, болести како хив/сида и пандемична инфлуенца, цунамите, земјотресите, ураганите, климатските безредија, вулкански ерупции, загадувања, поплави, па сè до долготрајниот процес на глобално затоплување и намалување на природните ресурси. Сите овие невоени ризици, бележат енормен раст, а со штетите кои ги предизвикуваат во сиромашните држави создаваат кршливи општества и ранлива популација. Традиционалните воени сили и современата воена опрема може да се користат за справување со многу од споменатите типови катастрофи.

За време на Студената војна, анализите за заканите и ризиците и учесниците во нив, беа фокусирани на традиционалните народни држави и алијансите во кои тие членуваат. Од 1990 година анализите на безбедносните проблеми и нивните решенија, поголемо внимание им посветија на другиот тип на учесници кои оперираат под националното ниво: бунтовнички движења, етнички и регионални заедници, мултинационални компании и институции, терористи и криминални мрежи. Кога агендата е проширена за да вклучи нови внатрешни „хумани“ диманзии на обезбедување, луѓето кои се вклучени и како жртви и како обезбедувачи, треба да се сметаат за учесници во безбедноста. Невоените учесници не се субјект на воена дисциплина и немаат тренирани резерви, па владите или институциите настојуваат да активираат мешана војска и тимови од цивили, јавен и приватен сектор, бидејќи таа треба да оперира на многу начини и според многу правила.

Во последните две децении евидентно е настојувањето да се применуваат активни методи во градењето на посакуваната безбедносна околина. Со паѓањето на бариерите од Студената војна се интензивира воената

соработка меѓу бившите противници преку асистенција во модернизацијата и реформите на вооружените сили, како и соработка во обучувањето за мировни мисии во странство. Ова се случуваше меѓу Истокот и Западот на Европа во рамките на Евроатланското партнерство на НАТО и ОБСЕ, но и во други региони во светот. Функционалното ширење на безбедносната агенда резултира со мислењата на безбедносната политика дека избегнувањето на ризици е побезначајно од решителноста за акција. Целта на активната политика е одстранување на заканите, пред тие да се манифестираат. Превенцијата од криминал, болести, несреќни случаи и слично, е исто толку значајна колку што превенцијата од конфликти стана во последниве години. Меѓународните и регионални и субрегионални организации нудат сили на мировни мисии па за таа цел ги поттикнуваат своите членки да изградат способности за меѓународни интервенции. Во тој процес се вклучуваат и држави кои не се членки, но имаат аспирации за влез во регионалните организации бидејќи проблемите во регионот се заеднички. Тоа значи дека државите имаат исти или слични интереси и цели кога е во прашање безбедноста поради што соработката меѓу нив се зголемува, јакне довербата која е клуч за стабилност во регионот.

За да се разбере и конципира регионалната безбедносна соработка, аналитичарите издвојуваат најмалку четири модели на соработка: „Сојузи, Колективна безбедност, Безбедносни режими и Безбедносни заедници“ (Sipry, 2006:199). Сојузите се еден од најстарите форми на меѓународна соработка проектирани истовремено и за напад и за одбрана против заеднички надворешен или внатрешен противник. Сојузот ја зголемува свесноста на членките од постоење на закана насочена против нив со што може да ги влоши тензиите и да ја продлабочи линијата на поделеност. Од друга страна пак, сојузот ја намалува веројатноста од војна меѓу своите членки со промовирање на доверба, одбегнување на расправи, меѓусебно решавање на проблемите и соработка не само на безбедносен план, туку и во други небезбедносни области. Системот на колективна безбедност има за цел да ја спречи војната со тоа што ќе даде одговор на секој чин на агресија или закана за мирот меѓу членките. За да биде ефикасен ваков систем, во него мора да се интегрирани сите држави од регионот или светот, а вниманието да биде насочено во внатрешноста на нивните акции. Глобалните (ОН) и поголемите регионални организации (ЕУ, ОЕБС) би можеле да се набљудуваат како институции кои отворено се стремат и барем делумно произведуваат колективна безбедност. Искуството покажало дека поради

големиот број на членки и тешкотиите околу донесувањето на заедничка проценка и искажувањето на заедничка волја за дејствување против напаѓачите, се поголеми. Пристапот делува добро кога има согласност меѓу големите сили, но паѓа кога ќе се соочи со поголеми опасности, посебно кога има судир на интересите на големите сили. (Sipry, 2006:200).

Сигурносниот режим дефинира норми на однесување на државите и обезбедува начин на примена, поддршка и проверка на тие норми. Во безбедносен смисол, режимот може да покрива широки препораки на однесување како што се: неупотребата на сила и почитување на постоечките меѓународни граници или може поконкретно да регулира користење на одредени типови на оружја или активности. (Jervis, R.:357). Како безбедносен режим може да се разберат неколку регионални институции меѓу кои и ОЕБС и некои Латино-Американски иницијативи. Некои аналитичари тврдат дека безбедносните режими немаат потреба да се потпираат на географско соседни членови, а најдобро функционираат кога се глобални.

Безбедносната заедница се дефинира како група на држави помеѓу кои има реално обезбедување дека членовите на таа заедница нема физички да се борат еден против друг, туку ќе ги решаваат споровите на друг начин. (Deutsch, K.: 5). Таа иницира посилни, поиздржани и поразбирливи взаемни дејства меѓу членките, од колку некој од претходните модели. Почнувајќи со отстранување на ризик од судир во групата, може да развие сили побобемни од збирот на нејзините безбедносни задачи. Активностите на ЕУ придонесоа за отстранување на конфликтите меѓу државите, но не и внатре во нив. Тенденциите за слабење на меѓународните граници значат поголема можност државите да бидат зафатени со меѓународни закани (тероризам, криминал, болести и др.). Безбедносните заедници и нивните отворени програми имаат тенденција да ги насочуваат државите кон соочување со нови безбедносни предизвици одкако старите ќе бидат решени, а посебно имаат тенденција да го извезуваат вишокот на безбедност во форма на мировни мисии. (Sipry: 201).

Искуството покажува дека различни институционални форми може да бидат соодветни за различни типови на безбедносни задачи во различни опкружувања. Причина за постоењето на повеќе безбедносни институции во еден регион е тоа што државите преферираат да се обраќаат кон различни аспекти на безбедноста на различни процедурални начини. Регионалните безбедносни институции најдобро може да се разберат преку функциите кои ги имаат во услови на безбедноста.

Функционирањето и ефикасноста на регионалната безбедносна соработка

За да се разбере модерната регионална безбедносна соработка, аналитичарите од SIPRI предлагаат четворна општа рамка која ја сочинуваат: безбедносниот дијалог и управувањето со конфликти, новите форми на воена соработка, демократијата и човековите права и економската интеграција и пошироката невооружена безбедносна програма за работа. (Sirgy, 2006).

Регионалните безбедносни институции служат како рамки за комуникација и дијалог меѓу членките. Редовните состаноци помагаат да се изгради доверба меѓу државите, да се одбегне погрешна комуникација, да се решат несогласувањата и да се развие чувство за заеднички интереси и идентитет. Во тој контекст, Европската Унија направила многу чекори во правец на надминување на историските непријателства меѓу земјите од Западна Европа. Всушност, може да се каже дека решавањето на конфликтот е последица од регионалната соработка. (Haftendom, 1999). Проширувањето на ЕУ и НАТО се базира главно на погледот дека нивниот успех во јакнењето на безбедносната заедница во Западна Европа, може да се прошири на Централна и Источна Европа. Така, во текот на деведесеттите години, беа направени дополнителни ефекти врз решавањето на конфликтите во земјите - кандидати за членство, охрабрувајќи ги владите да склучат договори за реafirмирање на постојните граници гарантирајќи им ги правата на етничките малцинства и да воспостават нови форми на соработка како што се здружените мировни сили и прекуграничните економски зони. Некои регионални организации развиле прецизни и формални механизми за превенција, управување и решавање на конфликтите меѓу членките. Така на пример, од крајот на Студената војна ОЕБС разви полупостојани мисии и употреба на специјални пратеници во областа на постоечки или потенцијални конфликти и го користи Високиот Комесаријат за национални малцинства во спречувањето и решавањето на конфликти поврзани со етничките малцинства. Заедничката надворешна и безбедносна политика (ЗНБП) е најразвиена пример за регионална конструкција која оди над внатрешните мировни цели за да надворешно се употребат колективни начини на дејствување. Создадена е за да помогне да се одбегне управувањето со конфликти надвор од границите на ЕУ. Иако ЕУ имала свои добро познати промашувања и назадувања, овој тренд имаше постојано растечка амбиција, а од 2000 година се воспоставува воениот инструмент на ЗНБП - Европската

Безбедносна и одбранбена политика. Во овој момент, најсилните движења во регионите надвор од Европа одат во правец на подобрување на заедничките регионални интереси во светската економија или во правец на отстранување на надворешни несакани безбедносни влијанија со постигнување на подобра контрола над сопствените регионални внатрешни слабости. (Sirgy, 2006:203).

Регионалната воена соработка историски се фокусираше на соработка поттикната и директно насочена кон надворешни непријатели преку регионални спогодби за контрола на оружјето и мерки за воена доверба и градење на безбедност. Најдобро развиените пакет-мерки се во рамките на ОЕБС, ЦФР - договорот и зоните без нуклеарно оружје договорени во различни делови во светот. Од 1990 година почнаа да се појавуваат нови форми на регионална воена соработка. Во Европа тоа се првенствено Партнерството за мир на НАТО и Европската безбедносна одбранбена политика на ЕУ. Овие здружувања се главно вклучувачки, барајќи начини да се опфати најголемиот број на земји или сите земји од регионот. Тие се ориентирани кон отворени процеси и го нагласуваат активниот воен дијалог и соработка наспроти традиционалните методи на контрола на оружјето, апстиненција и формално воздржување. Тие имаат флексибилност кон практичните воени предизвици како што се: реформирање на воените сили, одржување на мирот и поддршка на активности за хуманитарна помош. Нивните методи имаат карактер на „одбранбена дипломатија“, мултилатерален и билатерален дијалог меѓу министрите за одбрана и воените сили со цел да се внесе доверба и транспарентност, како и да им се помогне на партнерите во конкретни предизвици како што се: намалувањето на воените сили и воспоставување на демократска, цивилна контрола над војската. (Cottey A., Forster A., 2004: 365).

Најтипичен пример е ПЗМ на НАТО воспоставено во 1994 година кое истовремено беше и централно средство за помош во подготовките на земјите - кандидати за членство во НАТО. Како што е документирано во SIPRI, НАТО и ЕУ (преку ЕБОП) по Студената војна еволуираа во давачи на различни типови на кризни интервенции ширум светот. Тие имаат механизми со кои им овозможуваат на нечленките да се придружат кон коалиции на земјите - членки кои се формираат за секоја операција.

Демократијата и човековите права станаа растечки предмет на интерес на безбедносните планови. Врските меѓу владеењето и безбедноста значајно напредуваат со пошироко прифаќање на дефинициите за човековата

безбедност, која на злоупотребата на човековите права гледа како на главна закана за човековата безбедност. Драматичното глобално проширување на демократијата во 70-тите години на 20-от век кон држави кои предходно биле авторитарни, ѝ даде кредибилитет на идејата за глобална заедница на демократии, во чии рамки регионалните организации може да играат природна улога во промовирање и заштита на добро владеење и човекови права меѓу држави со слични култури и истории. (Rummel R. J., 1994: 9). Советот на Европа игра важна улога во поставувањето на стандарди за човекови права и демократија за своите членови, набљудувајќи дали земјите - членки живеат според тие стандарди и ставајќи ги под политички притисок државите кои можеби ги прекршиле. Демократијата е и предуслов за членство. Создавањето на НАТО имаше јасни демократизирачки мотиви кон земјите како Германија и Италија, иако постоењето на Студената војна го направи сојузот толерантен кон авторитетни режими на Грција, Португалија и Турција во различни периоди. Од крајот на Студената војна Европските организации направија значаен напор за промовирање на демократија и човекови права надвор од своите граници. Советот на Европа, ЕУ и НАТО го проширија членството кон Централна и Источна Европа и Медитеранот, а активно ги подржуваат и земјите кои се согласуваат со таквата политика и им помагаат во трансформирањето на нивните пост-комунистички политички и бирократски структури. ЕУ и НАТО сега се соочуваат со задачата да го прошират овој модел кон повоениот Западен Балкан каде последиците од војните се главен предизвик за демократизација. Советот на Европа и ОЕБС исто така одиграа важна улога во промовирање на демократијата и човековите права во Централна и Источна Европа и поранешниот Советски Сојуз со воспоставување на основни законски стандарди во оваа област, со надгледување на изборите и давајќи им на државите совети и техничка помош. (Sipry, 2006: 207).

Регионалната економска соработка и интеграција има важни безбедносни димензии и апликации. Може да биде поттикната од желбата да се намали веројатноста од политички судири и економска независност на државите. Покомплексната меѓународна зависност ја зголемува државната ранливост и води кон безбедносно назадување не само на сопствената, туку и на териториите на транзитните држави. Проблемот најчесто е поврзан со безбедноста во контекст на снабдувањето со енергија, но важи и во неколку други димензии. Регионалните институции се значаен дел од поголемото прашање на глобалната економска безбедност. (Nye J., Keohane

R., 2001). Покрај економијата, регионалните организации се едни од главните институционални рамки во кои се извршува идејата за поширок безбедносен план за работа и покрај традиционалната политичко воена безбедност. Многу организации прифатиле концепти на комбинирана безбедност. Овој развој најдалеку отишол во Европа каде заедничкиот и комбиниран концепт на безбедност на ОЕБС бил развиен во 1990-тите за да вклучи економски и еколошки прашања покрај традиционалните политичко-воени грижи, демократијата и човековите права. По терористичкиот напад на САД во 2001 година започнува развојот на заеднички иницијативи против тероризмот, но и против нелегалната трговија со оружје за масовно уништување и неговите придружни материјали и технологии, против криминалот и шверцот со дрога. Систематската меѓународна соработка е логичен одговор за транснационалните закани и има потенцијал да ги забрза глобалните одговори кон многу предизвици и ризици, што е многу значајно за развојот на регионалните интеграции во иднина.

Квалитетот и промовирањето на регионалната безбедносна соработка

При оценувањето на квалитетот на регионалната безбедносна соработка значајно е да се анализираат пет критериуми: а) Дали соработката е принудна и хегемонистичка; б) Дали поставува нулта соработка со надворешниот свет; в) Дали е крута и статична; г) Дали е вештачка и површна; и д) Дали е ефикасна во услови на управување со ресурсите и нивната употреба. (Sipru: 215).

За да се оцени некоја група како наметната, надворешните набљудувачи мора да тргнат од она што го знаат за нејзиното потекло и историја, да видат колку акциите на групата ги одразуваат интересите на членките и како функционира нејзиното внатрешно управување. При тоа може да се открие недостаток на демократија во работењето на групата на меѓудржавно ниво, што е често поврзано со недемократски и антидемократски удари во државите - основачи на групите. (Azbatov, A., 1997: 146). Ваквите структури може да бидат дури и поефикасни од демократските во отстранувањето на конфликти и одбегнувањето на надворешно мешање. Но, бидејќи целите се постигнуваат со принуда, секогаш постои можност на површина да избјат вистинските желби и интереси на членките, што води кон судир

помеѓу и во нив. На крај, распаѓањето на групата привремено ќе влијае врз стабилноста на регионот и врз положбата на групата во меѓународната рамнотежа на сили. Принудното и недоброволно групирање веројатно ќе пропадне, бидејќи хегемоните најчесто ги одржуваат или влошуваат тензиите помеѓу членките, а недостатокот на демократија го отежнува справувањето со безбедносните димензии. Ваквата група исто така има проблеми да се прилагоди кон изменетото опкружување заради приврзаноста кон хегемонот кон испробани и доверливи методи на контрола.

Несоработката на групата со надворешни земји не ја прави автоматски негативна, но трајната напрегнатост меѓу групите резултира со постојани трки во вооружувањето кои ги оптоваруваат членките и го зголемуваат ризикот од конфликти. Исто така, секое продолжено спротивставување тежнее да вовлече нови играчи како подржувачи и симпатизери, снабдувачи со опрема и слично. Цената на одбегнување на целосен конфликт меѓу блоковите во Студената војна, беше платена со серија пренесени војни на територии и држави чиј несигурен степен на развој ги направи подложни на тоа. Сосема е јасно дека е најдобро групата уште во почетокот да си постави конструктивни цели и да ги посвети сите свои ресурси на нив. Доколку групата остварува соработка, на своите членки им нуди поголема слобода за примена на различните капацитети со кои располагаат. Таквата група ќе работи полесно и со другите меѓународни актери во борбата против безбедносните предизвици, а може и подолго да преживее бидејќи позитивните цели може генерално да бидат проширени и преформулирани за новите услови.

Крутата или статична природа на регионалната група може да се однесува и на демократските и на недемократските творби. При тоа, многу е важно колку формалното управување со групата може да се прилагоди кон надворешните промени и кон внатрешните случувања. Статичната група не може да се прилагоди кон ризикот да биде исфрлена од игра или запоставена, додека нејзините членки бараат сатисфакција на друго место. Доколку членките може да се придвижат кон повисока цел, гаснењето или замрзнувањето на некоја група не мора да биде лошо за безбедноста. Позагрижувачки се случайте каде актерите истапуваат надвор од регионални рамки превземајќи безбедносни акции по сопствен избор, како што направија САД со создавањето на не - ОН и не - НАТО коалиции за интервенции во Авганистан и Ирак. (Sipry, 2006: 219). Најлош случај е кога групата и нејзините принципи формално опстојуваат, додека членките превземаат зголемени акции без дисциплина или поддршка. (Allison, R., 469).

Извештачената и површноста се карактеристични за структурите кои се формирани за да го одвлечат вниманието од вистинските безбедносни проблеми на регионот, да го претстават регионот како добар пред другите региони или да ги величат земјите кои превземаат акции. Може да започнат во време кога групата опаѓа, кога членките одат на состаноци од навика праќајќи претставници од сè понизок ранг. Сепак, доколку постои „нееднакво ниво на ентузијазам меѓу учесниците, нагло опаѓање на активностите, дуплирање или умножување на групи без взаемно дополнување, пропуштање на значајно ангажирање со надворешни актери кои се важни за дадената агенда, или членките се во судир со очигледните цели и правила на групирањето“ (Allison, R., 473), тогаш е поголема веројатноста за групата да биде оценета како извештачена и површна. Ризик за погрешна проценка постои кога групите изгледаат доволно добро за да збунат и да создадат чувство на лажна безбедност во регионот.

Нефункционална група може да биде група која премногу придонесува во однос на она што го добива или група која придонесува премногу малку за да постигне критична маса за формулираните цели. Исто така значајно е и тоа дали групата им изгледа ефикасна на сопствените граѓани и финансиери и на надворешните фактори. Конtradикции настануваат кога начинот на работа е прифатлив и соодветен за внатрешните субјекти, а нема смисол за надворешните кои групата настојува да ги импресионира, како што се случува помеѓу САД и ЕУ. (Sipry, 2006: 218).

На крај може да се запрашаме: Зошто во некои региони безбедносната соработка е ефикасна и трајна, а во други не? Досегашната историја и искуство од регионалните групирања, укажуваат на неколку значајни фактори чии ефекти врз безбедносната соработка се мошне сложени. Тука секако мора да се спомене големината на државата и рамнотежата на моќта. Во НАТО на моќта и водството на САД се гледа како на фактор кој го направил и задржал сојузот во живот, додека историјата укажала на неколку сценарија каде присуството на една или повеќе поголеми држави охрабрува други да се здружат со цел да ги избалансираат силите. Може да се каже дека „групите кои опкружуваат гигантски членки тешко може да се наметнат и да бидат високо интегрирани, бидејќи големата држава нема да прифати диктирање на сопствена територија, а останатите ќе бидат внимателни со едноставно прифаќање на тој државен модел“. (Bailes, A. J. K., 2006: 219). Друг значаен фактор за успешна безбедносна соработка се меѓурегионалните односи. Соработката треба да е полесна кога има

минимум напнатост, а максимум заеднички безбедносни интереси помеѓу соседите. Во градењето на ЗЕУ присуството на неколку поголеми држави со спротивни планови и различна регулатива биле мотив и двигател, исто колку што биле и пречка за интеграција. Исто така, и историјата и културата имаат големо влијание на модерната регионална соработка. Регион кој претрпел катастрофален внатрешен судир може да биде воведен во нови форми на мултилатерално управување во духот на „никогаш повеќе“, како што е со ЕУ и ЗЕУ по Втората Светска Војна. Историјата е пречка кога нуди само модели на поделба или на мултилатерални експерименти во кои комплетно е изгубена довербата и кога помирувањето по претходната војна не е довршено, па преостанатите барања или расправи околу границите пречат на градењето на регионални структури од почеток. (Neumann, I. V., 1994: 53). Прашањето, пак, на културната компатибилност помеѓу соседите е дури и повеќе од сложено. Силни културни сличности може да ја направат соработката многу лесна. Сепак, успешно интегрираните региони како што е Европа, настанале во услови на религиозни, етнички, јазични, како и разлики во однесувањето, а водени од желбата за надминување на овие разлики кои водат до конфликти. Високото ниво на интеграција подразбира подеднакви права за сите етнички групи и полна слобода на движење. Културната различност нема да биде пречка за безбедносната интеграција доколку стратешките интереси се доволно силни, а разликите се израмнети со култура на компромис. (Cottey, A., 2006: 221). Искуството покажува дека има тешкотии и замки во обидот да се создадат активни безбедносни заедници над многу големи области каде вистинските заедништва во културата стануваат преслаби да ја издржат тежината на заедничките стандарди потпрени врз нив. Државите не мора да бидат демократски за да работат на безбедносно групирање, но докажано е дека групи проткаени со демократија може да интегрираат подлабоко и подобро да опстанат.

Заклучок

Регионалната безбедносна соработка не е минлива појава. Вклучува големо мнозинство од државите во светот, иако некои се во групата подлабоко, посмирено и подоброволно од други. И покрај тоа што развива форми за покривање на широк дијапазон на современиот безбедносен спектар, сепак многу набљудувачи сè уште се прашуваат дали мноштвото

активности резултира со зголемена безбедност за државите и народите. Од историска перспектива постои силен доказ дека многу од организациите придонеле кон превенција и решавање на конфликти во и меѓу државите. Истовремено, тие имаат и слабости како што е гломазниот начин на донесување на решенија, обично базирани на консензус. На тој начин, регионалната безбедносна соработка не може во целост да ја замени националната акција или решенијата донесени преку Советот за Безбедност на ОН, туку само да ги надополни. Кооперативните регионални приоди имаат појасни предности кога се зафаќаат со приоритети како што е долгорочното градење на мир, промовирањето на демократијата и човековите права и други интернационални безбедносни предизвици.

При појава на ризици на неконтролиран начин, како што е кај локалните конфликти, капацитетите за локален одговор им овозможуваат на ООН да биде фокусирана таму каде што е најпотребна изедначувајќи ги безбедносните стандарди на подолг рок. Во случај на меѓународни закани, организираните региони може максимално да ги стават во функција сопствените одбранбени капацитети вклучувајќи ја и легитимноста за интервенција со воена сила. Притисокот за глобална безбедносна соработка е уште повеќе засилен поради новите закани по безбедноста како што се тероризмот, трговијата со оружје за масовно уништување и други предизвици. Перспективите на регионалната безбедносна соработка се доста компликувани, пред сè поради културните и законските разлики меѓу актерите кои во стварноста се соочуваат со најголемиот заеднички предизвик - создавање на стабилен и безбеден регион.

ЛИТЕРАТУРА

- Allison, J. K. and Cottey, A., (2006), „Regional security cooperation in the early 21st century“, *Sipry Yearbook*.
- Allison, R., (2004), „Regionalism, regional structures and security management in Central Asia“, *International Affairs*, vol. 80, no. 3.
- Azbatov, A., (2005), „Russian foreign policy thinking in transition“, Oxford: Oxford University Press.
- Cottey, A., and Forster, A., (2004), „Reshaping Defense Diplomacy“, Oxford: Oxford University Press.
- Dentsch, K. W. (1969), „Political Community and the North Atlantic Area: International Organization in the Light of Historical Experience“, Greenwood Press: New York.
- Haftendorn, H., (1999), „Imperfect Unions: Security institutions over Time and Space“, Oxford: Oxford University Press.
- IISS strategic dossier, (2008), „European military capabilities“.
- IISS, *The Military Balance*, 2008.
- Jervis, R., (1982), „International Organization“, *Security regimes*, vol. 36, no.2.
- Lawrence, F., (2006), „The Transformation of strategic Affairs“, Adelphi Paper 379, (Abington: Routledge for the IISS).
- Newman, I. B., (1994), „A region - building approach to northern Europe“, *Review of International Studies*, vol. 20, no. 1.
- Rummel, R. J., (1994), „Power, genocide and mass murder“, *Journal of Peace Research*, vol. 31, no. 1.
- Rupert, S., (2006), „The utility of force: The art of War in the Modern World“, London: Penguin.
- Russett, B. M., (1967), „International Regions and the International System“, Rand MacNally: Chicago.
- SIPRI Yearbook 2006: Armaments, Disarmament and International Security.

Zorica SALTIROVSKA

REGIONAL COLLABORATION FOR SECURITY

Summary

Regional security collaboration is not a transient phenomenon. It includes a vast majority of the countries in the world, although some of them are in this group deeper, more sincere and more voluntarily than are others. Despite its developing forms for vast coverage of the contemporary security specter, the observers are questioning if the undertaken activities result in increased safety for the countries and peoples. From a historical point of view, a firm proof exists, proving that many of these organizations have contributed in preventing and resolving conflicts in and between countries. However, they show certain disadvantages, such as the negligent way of making decisions, usually based on consensus. Thus, regional security collaboration can not fully replace national action or decisions made by the Council of security of the UN, but solely complement them. Cooperative regional approaches have explicit advantages, dealing with priorities, such as long-term peace building, promoting democracy and human rights and other international security challenges. When risks appear in an incontrollable way, for instance, the local conflicts, local response capacities enable the UN be focused where most needed, equalizing security standards in the long-term.

In the case of international threats, organized regions are able to maximally put in function their own defense capacities, including the legitimacy for military force intervention. The pressure for global security cooperation is even more amplified due to new security threats, such as terrorism, (mass destruction weapons trade) the trade with weapons for mass destruction, and other challenges. The perspectives of the regional security collaboration are utterly complicated, above all because of the cultural and legal differences between actors, who in reality face the biggest mutual challenge - creating a stable and secure region.

Keywords: REGION, REGIONAL INSTITUTIONS, REGIONALISM, SECURITY, EURO-ATLANTIC COLLABORATION